

SISEPOLIITILINE HETKESEIS – „BACK IN THE USSR”

2021. aastal võttis Venemaal võimukriitikute surve tagant repressiivmeetmetega viimase 20 aasta võrdluses pretsedenditu ulatuse.

Ametivõimude eesmärk on opositsiooni täielik tasalülitamine ning veel alles jäänud vaba meedia mahasurumine. Nii eesmärgid, nende saavutamiseks rakendatud meetodid kui ka surve tugevnedes ühiskonnas toimuvad protsessid lubavad üha enam tõmmata paralleele nõukogude perioodiga.

Ühtlasi tõestas seninägematu ulatuse võtnud repressiivsus, et Venemaa võimurežiim ei suuda ega julge poliitiliste oponentide ja kriitikutega toime tulla teisiti, kui vaid järjest tugevama surve ja lausalise ärakeelamisega.

Keskvõimule tülikate opositsiooniaktivistide ja ajakirjanike heidutamiseks ning karistamiseks administratiivmeetmete rakendamine on küll ilmestanud valdavalt Vladimir Putini võimuperioodist, kuid 2021. aastal saavutas see niisuguse taseme, mis võimaldab tõmmata juba üsna otseseid paralleele Nõukogude Liidus kasutatud meetoditega.

Venemaa keskvõim on peaaegu täielikult loobunud varjamast poliitiliste oponentide surve tagant tegelike motiive. Ainuüksi Aleksei Navalnõiga seotud olulisemate organisatsioonide kuulutamine ekstremistideks märgib uut verstahti – varem püüti kasutada muid fabritseeritud süüdistusi, millega organisatsioonide tegevust takistada, kuid 2021. aasta kevadel kuulutati need ekstremistlikeks, varjamata tegevuse poliitilist motivatsiooni. Ametivõimud teatasid juba kohtuasja algatamisel, et kõnealused organisatsioonid „loovad liberaalsete loosungite kättevarjus tingimusi sotsiaalse ja ühiskondlik-poliitilise olukorra destabiliseerimiseks“, mille kaugemaks eesmärgiks olevat lagundada konstitutsioonilist korda. Kohtuotsuse vormistamine toimus Venemaa Presidendi Administratsiooni (PA) vahetel juhendamisel – politiseeritud ja farsiks muudetud kohtuprotsessi puhul on paralleelide tõmbamine nõukogude perioodiga taas täiesti kohane. Ühtlasi oli PA-l juhtiv roll seaduseelnõu algatamisel ja vastuvõtmisel, millega keelati ekstremistlikuks kuulutatud organisatsioonidega seotud isikutele osaleda valimistel. Välisluureameti andmetel toimus selle seaduse menetlemine ennaktempos, et see jõustuks enne sügiseste valimiste väljakuulutamist. Ühtlasi viitas kiirustamine sellele, et opositsiooni surve tagant meetodeid karmistati n-ö jooksvalt, mis omakorda andis tunnistust võimuliidi üsna kiiresti muutunud riskihinnangust – varem planeeritud tegevusi ei peetud enam piisavaks ning käigu pealt lisati uusi meetmeid, mille tõhusaks rakendamiseks kippus juba aega nappima.

Vene ametivõimude senisest märgatavalt jõulisema surve alla sattusid 2021. aastal peaaegu kõik ühiskonnas vähegi nähtavas rollis opositsionäärid ja võimukriitikud.

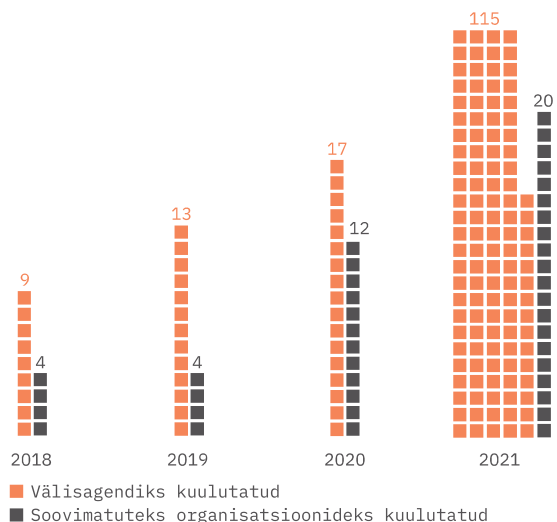
Käiku läks kogu administratiivsete meetmete arsenal – fabritseeritud administratiiv- ja kriminaalsüüdistused, välisagendiks või soovimatuks organisatsiooniks kuulutamine. Suundumus opositsiooni täielikule tasalülitamisele on analoogne nõukogude ajaga.

Peaaegu kõik ühiskonnas vähegi nähtavas rollis opositsionäärid ja võimukriitikud sattusid Vene ametivõimude senisest märgatavalt jõulisema surve alla 2021. aastal.

Eriti aktiivne oli Putini režiim ajakirjanduse suukorvistamisel, eesmärgiks näis olevat kogu sõltumatu meedia täielik tasalülitamine. Administratiivsete võtetega püüti ja püütakse sõltumatuid meediaväljaandeid sundida tegevust lõpetama ning ühtlasi, valdavalt välisagendi staatust kasutades, püütakse niipalju kui võimalik piirata sõltumatute meediaväljaannete informatsiooni refereerimist teistes meediaväljaannetes. Riigimeedia toimetuspoliitika on Välisluureameti andmetel juba täiesti võrreldav nõukogude perioodiga – kajastatavad teemad ning vaatenurk otsustatakse täielikult Presidendi Administratsioonis. 2021. aasta sündmused näitasid aga, et Putini režiim sooviks ideaalis lähiajal saavutada sarnase olukorra nagu nõukogude ajal – ilma alternatiivse meediata.

Välisagendi staatus on Venemaal kasutusel juba 2012. aastast, kui toona kehtima hakanud seadus lubas välisagendina määratleda poliitilise tegevusega seotud ning välisrahastust saavaid mittetulunduslikke organisatsioone. Eraldi õiguslik raamistik välisrahastusega meediaväljaannete välisagendina kvalifitseerimiseks tekkis alles 2017. aastal. Välisagendiks kvalifitseerumise tingimusi on Venemaa seadusandluses korduvalt muudetud, viimastel aastatel on seda läbivalt lihtsustatud, samas on staatusega kaasnevad piirangud ja kohustused pidevalt kasvanud. Muu hulgas peavad välisagendid enda trükiseid ja veebipublikatsioone vastavalt märgistama ning ka teised väljaanded peavad nende refereerimisel välisagendi staatust rõhutama. Välisagendiks kuulutatud veebiväljaannete väitel on vastav staatus oluliselt kahandanud nende reklaamitusid ning ka allikate võrku. Praeguste regulatsioonide järgi võib välisagendiks kuulutada ka füüsilisi isikuid.

Soovimatuks organisatsiooniks ja välisagendiks kuulutatute arvud aastail 2018–2021

Alates 2018. aastast hakkas võimude poolt ametlikult häbimärgistatud organisatsioonide arv taas tõusma, sel moel reageerisid ametivõimud ühiskonnas kasvanud võimukriitilistele meeleoludele. Suundumus on püsunud ja süvenenud aastast aastasse.

2020. aastal suurenes välisagendiks kuulutatute arv suhteliselt sujuvalt, kuid 2021. aastal suurenes hüppeliselt soovimatuks organisatsiooniks ja välisagendiks kuulutatute arv koos muude vaba mõtte ja kodanikuühiskonna mahasurumiseks rakendatud riiklike jõu- ja survemetodite tugevnemisega. Eriti ohtralt märgistati välisagendi nimetusega meediaväljaandeid, teiste hulgas lisandusid välisagentide nimistusse tuntud sõltumatud meedia-kanalid Dožd ja Meduza.

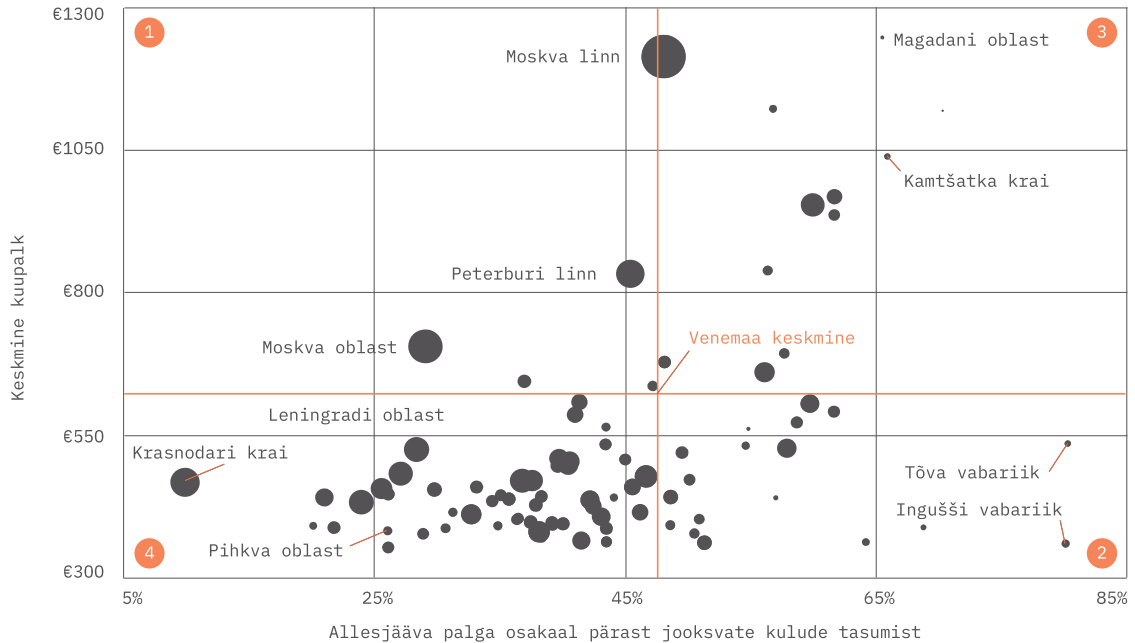
Allikas: Venemaa Justiitsministeerium, OVD-Info

VENEMAA SOTSIAAL-MAJANDUSLIK OLUKORD

Putini režiimi tegelikkuse osaks on jätkuvalt suurema osa elanikkonna tagasihoidlik elujärg. Venemaa sotsiaal-majanduslikku olukorda iseloomustab suur varieeruvus – piirkonniti võivad oluliselt erineda nii palkade kui ka jooksvate kulutuste tasemed. Föderatsioonisubjektide (oblastid, kraid, vabariigid ja föderaalsete tähtsusega linnad) keskmised palgatasemed varieeruvad 350 eurost kuni u 1200 euroni kuus. Samas ei saa palgataset seostada otseselt toimetulekuga, kuna kulutused võivad regiooniti olla väga erinevad. Venemaa keskmiselt 630-eurosest brutosissetulekust kuus jääb pärast jooksvate kulutuste tasumist järele inimese kohta ligikaudu pool (st 4-liikmeline leibkond tuleb ots-otsaga kokku, kui vähemalt kaks leibkonna liiget käivad tööl ja kaks on ülalpeetavad). See statistiline keskmine tekib kahe äärmusliku regioonidegrupi sissetulekuid arvestades – ühel pool Moskva linn ja kaevanduspiirkonnad kõrgete palkadega ja teisel pool madalate palkade, kuid suhteliselt kõrgete kuludega perifeersed Venemaa piirkonnad kokku umbes 90 miljoni elanikuga (u 62% rahvastikust).

Välisluureameti hinnangul tõestas Vene võimueliit varasemast veelgi raevukamate rünnakutega opositsiooni ning veel tegutseva vaba meedia pihta, et ei suuda ega julge poliitiliste oponentide ja kriitikutega toime tulla teisiti, kui järjest tugevama repressiivse surve ja lausalise ärakeelamisega. Kuigi repressiivsuse kiiret kasvu saab osaliselt seostada 2021. aasta Riigiduuma valimistega – kasvanud rahulolematuse ja võimukriitikute aktiivsuse tõttu oli valimiste ajaks vaja opositsioon kiirelt maha suruda – on Putini võimuaastate võrdluses pretseeditud repressiivsuse tase siiski tulnud, et jääda.

Regionaalne sotsiaal-majanduslik ebavõrdsus Venemaal

Allikas: ROMIR, Rosstat

- Ühtlasi on Ligi 10% elanike sissetulek Venemaal on suurem kui riigi keskmine brutosissetulek (630 eurot), kuid nende elamiskulud on ka keskmisest suuremad. See tähendab, et pärast püsikulude tasumist jääb inimestel kasutada keskmisest vähem raha.

Sellises sotsiaal-majanduslikus olukorras on kõige rohkem Peterburi linna ja Moskva oblasti elanikke, kogu Venemaal kokku 15 miljonit elanikku.
- Ühtlasi on ligi 10%-l Venemaa elanikest sissetulek väiksem kui riigi keskmine brutosissetulek (630 eurot), kuid nende elamiskulud on ka keskmisest väiksemad. See tähendab, et pärast püsikulude tasumist jääb inimestel kasutada keskmisest rohkem raha.
- Sellises sotsiaal-majanduslikus olukorras on 15 miljonit Venemaa elanikku, näiteks Tõva ja Inguši vabariigis.

Venemaa elanikest ligi 18%-l on sissetulek suurem kui riigis keskmine brutosissetulek (630 eurot) ning nende elamiskulud on keskmisest madalamad. See tähendab, et pärast püsikulude tasumist jääb inimestel kasutada keskmisest rohkem raha.

Sellises sotsiaal-majanduslikus olukorras on kõige rohkem elanikke Moskva linnas ja kaevanduspiirkondades, kogu Venemaal kokku 26 miljonit inimest.
- Enamiku Venemaa elanike sissetulek on väiksem kui riigi keskmine brutosissetulek (630 eurot) ning nende elamiskulud on keskmisest suuremad. See tähendab, et pärast püsikulude tasumist jääb inimestel kasutada keskmisest vähem raha. Kokku peegeldab see 90 miljoni Venemaa elaniku sotsiaal-majanduslikku olukorda.